

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. VI. Examinandæ conscientiæ quot & quæ sint partes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

beneficium quamdiu petimus: nihil vilius, cum accipimus. Sepe apud nos & gratia beneficii, & memoria omnis adeo intercidit, ut nec confessione quidem grati sumus. Quod in primâ parte animi positum esse deberet & semper occurrere, ita seponimus ac abijcimus, ut in oblivionem ac ignorantiam vertatur. Inde non mirum, inter plurima maximaque vitia nullum esse frequentius, quam ingrati animi crimen. GER. Putem ego, Polychroni, plurimos hominum non improbitate ingratos esse, sed oblivione. POL. Et hoc tibi videtur non grandis culpa? *Ingratus est, si Seneca credimus, qui beneficium accepisse se negat, quod accepit: ingratus est, qui dissimulat: ingratus, qui non reddit: ingratus sumus omnium, qui oblitus est.* En, obliuionem infra omnes deprimit: & apparet, illum non sepe de reddendo cogitare, cui quidem obrept obliuio. Et hanc turpissimam oblivionem pars prima in examine conscientie nobis eximit, quæ hoc unum apertissime monet: AGE DEO GRATIAS.

§. II.

PETE LUMEN A DEO, cernendis erroribus per diem illum commissis, pars altera est examinis istius, & quidem summè necessaria. In vitis alienis lynces, in perspicendis propriis talpæ sumus. Naves nostros ab aliis videri aut notari non ferimus, nec eos ipsi videmus, nec tamen cecutire nos fatemur. In his tenebris lumine è celo nimis quam egemus, ut cernamus tandem errasse nos. Eò hoc conscientie iudicium instituitur, ut quis meliorem se ipse quotidie faciat ut aliquid ex erroribus suis ponat, ut intelligat sua esse vitia, quæ putarat aliorum. Jucunde narrat Seneca, onus hæreditarium sibi in domo remansisse, uxoris suæ fatuam Harpasten. Hæc subito desit videre, nesciebat tamen se cæcam esse, & subinde pædagogum suum rogabat ut migraret, neque oculis suis sed ædibus culpam impingebat, ajebat enim domum esse tenebrosam. Hoc, inquit Annaeus, quod in illâ videmus, omnibus nobis accidere, liqueat tibi. Nemo se avariū esse intelligit, nemo cupidum.

Crebre sunt conciones, quæ in Avaritiam, in Superbiam, in Libidinem, in Iracundiam & Invidiam, in Usum & improbum Fœnus, in fraudes & dolos disertissime invehuntur, sed quam paucos reperias qui sibi ipsis oggerant: Hæc tibi dicuntur, tu ille Avarus, tu Superbus ille es, tua Libido damnata est, tua Iracundia, Invidia tua hodie flagellata est, tu es ille nequam fenerator: hoc tibi nemo infusuratur, nemo. Plerique omnes dicere solemus: Evulsionem illum sordidissimum hodierna concio insigniter perstrinxit, litigiosum vicinum meum optime notavit Ecclesiastes; suis elogiis hodie ac titulis insigniti sunt superbi: contra Venerem acriter hodie dictum est; Iracundos hodie frigida perfudit concionator; certe Invidis excussit dentes; notus ille in foro usurarius non immerito è cathedrâ vapulavit. Ita suaviter à nobis saluberrimam concionis acrimoniam in alios derivamus, nec fatemur nos tales esse quales depinguntur: & quis est qui in se commotior sibi dicat? *Tu es ille vir qui fecisti hanc rem.* Cæci sumus, & tamen, cum cæci duces querant, nos sine duce erramus, & dicimus: Non ego ambitiosus sum, nemo aliter Monachii, nemo Augustæ aliter potest vivere; urbes ipsæ magnas impensas exigunt. Non est meum vitium quod iracundus sum, quod pessimus non laudo, quod libertior vivo; illud natura, hoc adolescentia facit. Ita difficillimè ad sanitatem pervenimus, quia nos egrotare nescimus, aliena discutimus, ut loquitur Chrysostomus, & propria non inspicientes. Dic tu jam, Gerarde, an non opus sit lumen à Deo petere, ut nostros ipsi errores deprehendamus, accusemus, puniamus? Et hæc vespertini examinis, ut dixi, pars altera est, cupere suum malum nosse. GER. Venia tua, Polychroni, hæc inter prima litterarum rudimenta

A puer didici. Agendas Deo gratias, scimus: petendum à Deo lumen, & hoc scimus. Sed, an solâ mente, an conceptis verbis, & quibus id faciendum, hoc arbitror, multi nesciunt, quod tu tamen nondum docuisti; hanc à te institutionem sperabam, cum de modo explorandæ conscientie disliceret. POL. Num vidisti, obsecro, libellum, cujus frons hanc præfert inscriptionem, H O R O L O G I U M T V T E L A R I S A N G E L I ? Hoc opusculum horâ diei duodecima (hæc ejus est partitio per horas) verbis conceptissimis docet, quæ utrumque illud sit præstandum. Repetam id in tuam gratiam, Deo agendæ sunt gratiæ, hoc modo:

O infinita Bonitas, gratias tibi ago pro omnibus beneficiis tuis, quæ mihi hodie & corâ vitâ meâ contulisti. Tibi laus & gloria in infinita sæculorum myriadas.

Lumen à Deo sic petendum:

O immensa Majestas, da ut quicquid tibi hodie in me displacuit, id mihi in memoriam integre redeat.

B En tibi precandi formulas. Aut, si mavis, cum Jobo Deum alloquere: *Quantas habeo iniquitates & peccata? Job cap. 13. scelera mea, & delicta mea ostende mihi. Habes meliores? vers. 23.* utere iis. Cupis prolixiores? inventis addere, non magna artis est. Vis breviores? hoc te velle vix puto, nisi omnino nolis precari. Satis breves sunt precatiuncule istæ, sed & longæ satis, modò non in solis labris nascantur, sed magno & ardente affectu, è corde ad Deum recta evolent. Ideo enim tam breves proponuntur in exemplum, ut in eas manus possit licere vagis illis & inopportunis cogitationibus.

§. III.

TERTIA pars in trutinandâ conscientia est, secum hoc: Secum disquirere: QUID FECI? quæstionem hanc sequatur altera: QUID DIXI? sed & ulterius progrediendum interrogando: QUID COGITAVI? imò etiam querendum: QUID NON FECI? quid omisi, quid neglexi faciendum? Ubi hæc tuam conscientiam interrogaris, audi & ræce; attende quid illa respondeat. Conscientia naturâ suâ tam est facunda & inpatiens silentii, ut iusta dicere, mox quicquid seiverit, eloquatur. Citharædus aut fidicen si vel digitulo uno chelyn suam aut testudinem carpat, vocem illa protinus reddit: ita conscientia velut garrula & sonora chelys, vix à ta respondet, & suam homini malitiam exprobrat disertè. Reticere illa Conscientia & celare non novit, nisi prolixa nequitia & scelere contra reticere continuo exfurdatur, & jam propemodum extincta. Si sana sit, modò ei dicendi sit locus, non tacebit, præsertim interrogata: modò ei vespere, loquendi detur spatium, fidei narratione totius diei gesta percontabitur: ubi dubitaverit, hoc ipsum, dubitare se, candidè fatebitur. Ergo suam quisque conscientiam loqui sinat vespere, non experietur mutam. Quod si vel sola lingua & oculi ad hoc conscientie tribunal citarentur, satis esset rerum discutiendarum. Quid die uno unica lingua malorum aut etiam pessimorum verborum non effundit? quid non delinquant oculi, lenones omnium victorum, & raptores ad culpam? Et quantâ egent discussione vel tantum preces nostræ? An non hic querendum? Num me ad precandum disposui? an preces statas & debitas recitavi? an ad id quod precabar attendi? an cogitationibus meis liberam evagationem & excusum permisi? an oculos inter orandum continui? an verba precipiti linguâ deproperavi? an voces fastidiosè & frigide pronunciaui? an sub precibus in somnum declinavi? an instar somniantis, sine sensu & affectu, ore solo, quod cor nesciret, demurmuravi? Crede mihi, delicata res est, serium ac plenum formidinis negotium, cum Deo colloqui. Si uspiam in ullâ re, hic certè attentione opus vigilantissimâ: *Deus non irridetur.* Ita longa satis & intricata est quæstio, QUOMODO ORASTI? Ubi jam ceteri errores per diem & lapsus? Ego quidem existimo, no-

xas quotidianas plerasque omnes hoc brevissimo indiculo contineri. En illum:

Qualis { In precibus, & re divina } fuit?
 { In occupationibus }
 { In verbis & sermone }
 { In mensa }

An nihil hodie temporis perdidisti?

An nulli detraixisti, neminem offendisti?

An nunquam iratus, nunquam impatiens exticisti?

An omnes malas, acerbis, impuras cogitationes repulisti?

An quod heri statueras tibi faciendum, aut cavendum, fecisti hodie, aut cavisti?

Si quæ graviora sunt rixarum, perjuriarum, furto- rum, ebrietatis, libidinis & luxuriae peccata, in memo- riam facile revocabit conscientia; modò illa loqui per- mittatur, non dissimulabit has animi labeas; producet in medium hæc monstra, ut pleantur. Conscientia, fidelissimus est antigraphus noster, à Deo assignatus, qui, quotiescunque postulatur, rerum à nobis gestarum commentarium producit. Ita pars tertia examinis ve- spertini hoc præcipit: EXPENDE QUID PECCARIS.

S. IV.

PRIorem illam ordine naturæ sequitur hæc quarta pars: PECCATORVM VENIAM PRECARE. For- mula, quibus & antea deprecemur, & futura con- stituamus, hæc sunt:

O inexhausta Misericordia, ignosce mihi quicquid hodie peccavi contra te. Ego omnes offensas huius diei, & totius vite meae, in abyssum misericordiae tuae depono: & per mortem Filii tui te precor, o Deus, dimitte mihi quicquid unquam in te peccavi.

Emendationis consilium & conatus sic restaurandus:

O Eterna Sapientia, Christe Iesu, firmissimè propono, non peccare amplius.

Quarta ergo huius examinis pars est, supplicium pro- meritum ab se deprecari. Penitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Ah, quoties toti dies nobis effluunt, quibus nec semel quidem recordamur Dei! æquissimum prorsus ut vel serò tandem, sub finem diei, cum dolore & gemitu vagabunda mens redeat ad Deum. Moyses Deo familiarissimus, promittens: Cùmque quaesieris, in- quit, ibi Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quaesieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. Quæri vult offensus Deus, vult & inveniri, sed ab his qui quan- tà possunt industriâ quaerunt: invenies eum, si tamen toto corde quaesieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ. Non ignorant hoc puræ conscientie amatorum.

Quantis enim lacrymis sanctissimi homines deflerunt naevos non grandes, crimina non summa, verbum imprudentius, molliorem offensam, risum levio- rem, copiosorem cœnulam, aspectum incautiorem, nego- tium solutius curatum, temporis exigui dispendium, cogitationem tardius expurgatam, sanctioris operis li- cet non imperat neglectum, aliâque ejuscemodî pia- cula minora. Hinc ille manum, hinc linguam, iste ocu- lum pœnis mulctat gravissimis post errorem non ma- gnum. Evagrius sacerdos, ob nescio quod detractionis verbum semel prolatum, dies quadraginta, perditus & pernox sub dio perduravit. Eusebius monachus ob ocu- los in agriculturalum opus evagatos licentius, & hos & omne corpus severissimis legibus castigavit. Moyses ab- bas responsum duriusculum horribili luit supplicio. Maurilius Episcopus, quod pueri mortem sacro fonte non prævenisset, seipsum sede suâ emovit, & peregrina- tionis pauperimæ damnavit. Maria Ogniacensis, in commemorandis vesperti actionibus suis, si vel mini- mas noxas deprehendisset, acerrimo dolore in eas vin- dicavit. Timere vult Deus, etiam ab amicissimis. Pro-

clamat David: Time Deum, omnes sancti qui. Luj. 12. 13. ria Deo illata, etiam minima, dolore non perfunctio- rio expianda sunt; ex imo pectore trahatur gemitus, quo peccatum abolere cupimus. Placari se sinit Deus, sed tota tribulatione animæ. Regii varis monum est: Et in cubilibus vestris compingemini. Nisi dolor de diurnis la- pibus conceptus pungat animum atque fodiat, vanus est, & obtusus siue mucrone gladius, non penetrat sa- xeam mentis duritiem. Tale sequetur. Q. A. S. alterum, quale præcessit HODIE. Sic multa agendo nihil profici- mus, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis per- venientes. Dolor de offensa Deo sincerus & pungens, non solum noxas præteritas delet, sed & cavet futuras. Satis est, ait, lapsum esse, tuam provide, ne lapsu re- petito gemines malum; ardeat tibi ne posthac tant- emas pœnitere. Nota vox Caligulae, cum occidendum praece- ret: Sic feri, ut mori se sentiat. Idem & huic dolori esset imperandum: Sic punge, ut sentias se peccasse. Idcirco non semper satis erit dolere, nisi & sen- tias unde plus doleas. Adjungendus erit quandoque co- mes dolori, afflictatio voluntaria. Fecerunt id integ- rima vitæ homines. Fuit, qui ubi deprehendisset vesp- ri crebrius se verbo lapsum, dentibus linguam acutius commordendam objiceret. Germanis verbum vetus est: Suavius digitum admordeas, quam hæc talia lin- gua effusias. Fuit, qui errores suos, quos noctra obser- vasset, flagris expiaret, & pœnam hanc ad delicti mo- dum attemperaret. S. Agathon ut silere diceret, ipso triennio lapillum ore versavit. Sanctus Ignatius Loyola circa initia sanctioris vitæ, contra risum sic dimicavit, ut quoties per diem se risisse numeraret, tot sibi plagas ante somnum infligeret.

Non satis est, mi homo, ut tuus ipse sis accusator, & testis, & iudex, nisi sis ipse tuus carnis ex. Multi sunt er- rores, quos etsi desleas, eisdem tamen facillimè repetes, nisi & pœnas. Ejus genii est Caro, ut ubi aliquid furi- vi mellis gustarit, ad futurum identidem redeat, nisi fla- gellata discat deinceps nolle furari. Mos erat patris monachis, si quis silentii leges violasset, triduo sine men- sa simul ei prandium & cœnam (sed post quam non sunt lavandæ manus) hoc est, panem cum frigida apponere. Nimirum tacere citius non dicit incontinens lingua quam ab hoc pharmaco.

His insuper afflictationibus voluntariis, offensa Deo facile satisfacimus, & favorem illius ad ampliora eme- remur. Parum habet obsequii & meriti, quod ab invito, quod a coactis fit. Honestum voluntarium est: admisce illi pigritiam, quaeritiam, tergiversationem, metum; quod habet in se optimum, perdidit. Voluntarie sacrificabo tibi. Hoc nomine Daniel vates se suasque preces mirè Deo commendavit. Nam & Angelus recreando illi submissus: Noli, inquit, metu- re Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelli- gendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt ver- ba tua: impetrasti quod rogabas, quia precibus rogasti armatis. Suavissimus Deus facillimè se finit expugnati- bus. Infans, si lactem fontem à matris ubere, si- gno solum aut plaudentibus manibus poscat, sepe fert repullam; nam subinde aut negat mater, aut differt: at si ploratu & contentiosis lacrymis agat, ac seipsum af- fligat flendo, non continet se diutius materna viscera, jubent dari quod sic flagitat. Ita ferè nobiscum bonus Deus solet agere. Optimæ sunt preces illæ: Domine, da mihi constantem patientiam. Mi Domine, largire domum casti- tatis. Da, o Deus, victoriam in hoc prelio. Amem te, mi bone Jesu. O Christe, fac me mitem & humilem. Optimi deli- derii sunt hæc petitiones, sed si solis content verbis, in- terdum repullam, frequenter dilationem patientur. Suos Deus impensissimè amat, tunc autem maxime, cum seipsum cernit eos sponte afflictos. Hinc illa tam crebro impe- rata: Affligetis animas vestras. Omnis anima quæ afflicta non fuerit

Alt. cap. 8. vers. 22.

Deut. cap. 4. vers. 29.

Quantâ possimus industriâ Deus quaerendus.

Theod. in Hist. SS. PP. sect. 4. Cass. lib. 7. coll. cap. 27.

Iac. de Virg. lib. 1. vita illius cap. 6.

fuerit die hac, peribit de populo suo. Si roverit & iuramento se confirmaverit, ut per jejunium vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam &c. In quae verba Origenes: O mira, inquit, festivitas! dies festus vocatur, anima afflictio. Vide ergo si vis diem festum agere, si vis ut latetur Deus super te, afflige animam tuam, & humilia eam: non ei permittas explere desideria sua, nec concedas ei lasciviis vagari: cum enim afflicta fuerit anima & humiliata in conspectu Domini, tunc repropitiatur ei Deus. Ita omnino solet optimus Deus, sibi charissimos in deliciis non nutrire, sed assidue mergit dolorum & amaritudinum mari. Ergo, cui animus est dolere peccata expungere, seridè doleat, & ut sentiat se dolere, ultro subinde addat, quod fodiet refractariam carnem. Videat reus ad hoc tribunal consistens, ut gemitibus, suspiriis, lacrymis, quandoque & flagellis, aut aliis ad infuturum aptis suppliciis, quibus hic decernendis proprius locus est, labes animi expiantur: hoc agat unicè ut cum Deo suo in gratiam redeat, & offensum placet, quacunque de seipso sumptà vindicta: non exspectet ultorem Deum, sed voluntariis poenis seiora supplicia deprecetur. Nec prius in dulcem declinet lumina somnum, quam Deum & Calites ex offensu propitios sibi habeat atque reconciliatos. Et hæc quarta pars hujus examinis: PECCATORVM VENIAM PREGARE.

S. V.

Sequitur ultima: EMENTATIONEM QUAM MAXIME SERIAM PROPONE. Vis omnis & efficacitas nocturni hujus iudicii, non in audiendis testibus sita est, sed in sancta erubescencia, in dolore legitimo, in severa sui ipsius vindicta, in solerti culpæ castigatione, in generoso animi proposito, non descedendi amplius à vero rectoque tramite virtutis. Hic quisque cor suum dirigat in viam rectam: statuat apud sese, alius esse aliis atque aliis diebus, & in eam rem, poenam sibi sanciat, si, quæ rectè proposuit, tardius aut nunquam exequatur. Deprehendit quis forsitan hodie minus pudicum oculum, magis effrenem linguam; illi pudicitiam, huic silentium imperet, in utroque membro nimiam libertatem castiget. Fuit fortasse alius quis in precibus somniculosus aut vagus, ad fabulas attentus & vigil: somni & cibi plus æquo liberalior, stipsis eroganda parcior: forsitan obedire iussus non paruit, silere monitus non tacuit, ad meliora instructus non audivit, ad divina cogitanda incitatus, fastidivit: jam ergo apud animum suum decernat, in precibus vigilare; aure furdâ fabulas & quidquid est obsecni colloqui transire; somnum & cibum ad dimensum sibi dare; stipem liberalius erogare; negotium salutis contentius curare, æterna præ his fluxivis avidius aspirare. Quod si Atheniensem se esse obleret, qui semper decernat, nunquam faciat quod decrevit, multam etiam addat, & à seipso poenas exigat. Ita duo juvenes illi Beatissimæ Virginis matris Sodales fecerunt, qui ante quindecim annos litteris atque virtuti D

A tot terræ fixit oscula, simul & minatus sibi suæque dicatit Virgilianum illud:

Post mihi non simili poenâ commissa luctis.

Et, redeas modò, aiebat ipse secum, cum torlinguæ delictis, non ea os tantum, sed & tergum sentiet. Hoc est seipsum gloriosè in triumphum ducere pompâ non magnâ. Addo & tertium, si liber audire. GER. Totus jam auris sum. POL. Miles fuit, qui in pessimam jurandi, & quod huic vicinum, pejerandi consuetudinem deslexit: tandem adducto in consilium animo, sic ipse secum loquebatur: Vide, animum venalem circumfers, & mors tibi in oculis semper est; quocunque stes loco, sepulchrum tuum calcas: vel unius tantum glandule sibilus te tangat, & totum hoc egisti, MORI. At quò ites si sic obires in tantâ vivendi, jurandi præsertim & pejerandi licentiâ, (ô bonam conscientia propriæ accusationem!) quid anima tua fieret? Agedum, legem tibi figo, quam aut vires nunquam, aut illic violatæ des poenam. Lex hæc erit: Nunquam in posterum jurare, aut terram toties osculo salutare, quoties jurare contigerit. Et hanc ego legem, si vir, si miles sum, sanctissimè servabo, ita me Deus amet, & hoc meum decretum fortunet ac firmet. Sed audi obsecro rei eventum admirabilem. Confectus instabat cruentus & atrox, nec nisi multorum sanguine finiendus. Concurrunt tandem acies geminæ, & suas quisque vires in altero experitur: illi cominus acriter instare, isti haud timidi resistere, inter quos noster hic miles fuit. Volant utrinque glandes ferreæ, incerti ictus, vulnera improvisa, utrinque cades & funera plurima. Inter hæc miles ille, quem dixi, legis suæ immemor, devotiones pessimas deprecari, diris hostem omnibus execrari, omnia demum alia contra animi sui propositum & dicere & agere. At en, in ipso prælii ardore, legis à se latæ recordatur, nec differt aut deliberat, sed mox pronus ruit in terram toto corpore, & matrem suam osculatur. Dum hoc facit, glans ignita C ferrea supra tergum jacens volat, ictu certissimo trajectory stantem, quem jacentem impune transit, & sine omni noxâ. Non multò post prælium inde direptum, ille salvus è cruento campo digressus, & natravit ipse, & ab aliis narrari audit quod in se observassent: Deum etiam miraculi providentissimum auctorem veneratus est, hancque sibi legem æternam esse voluit, ut toties pronus in terram rueret, eamque linguâ lamberet, quoties linguâ peccasset. Factum egregium, & conscientia probum examen. Imitari possumus, imò debemus, aut cælum fugimus. Nam Paulinum illud æternum & in- 1. Cor. c. xi, concussum manet: *Quid si nosmetipsos dijudicemus, non vers. 31. utique judicemur.* Judicis autem est, non tantum absol- vere, sed & damnare, & multam dicere. Accusatores & testes ridiculi sumus, nisi simus & iudices in nosmetipsos, & plectamus quidquid malè deliravimus. Utique utilissimum est, & emendationis seque principium, pro nozarum modo & numero, etiam poenam injungere. Exemplum nobis positum sit hujusmodi, multam sibi met irrogantis:

1. Orationem Dominicam & Angeli salutationem jam quinquies recita.
2. Psalmum quinquagesimum (Misereere &c.) passis brachiis, & lentè, mox pronuncia.
3. Precum hodie segniter omislarum neglectum, nunc compensa.
4. Ob tale delictum jam toties repetitum, cœnâ semel abstine.
5. Carnis petulantiam, aut nunc flagro, aut cras mitiga cilicio.
6. Graviora meritis, terram novies osculare, & sepulchrum cogita.
7. Quia famæ aliorum detraxisti, nunc tuæ detrache pecuniæ, & tot sestertios cras in stipem ex- pende.

8. Pro

Ille doler verè, qui sine teste dolet.

Alter, huic non multum impar, quotquot vana seu otio-
sa verba per diem proximum excidisse sibi annotasset,

8. Pro iis quos offendisti hodie, crastina tor preces A
pervolve.

9. Inter tor oculorum, linguarum, aurium, cordis &
operis noxas, Confessionis & Eucharistiae Sacra-
menta, ad illum aut illum diem repete.

Hæc verò in speciem dumtaxat proposuit mon-
strandæ rationi, quâ quis seipsam, ut reum suo bono
puniat, si quidem proficere cupiat ad virtutem. Alia
arque alia pro gravitate aut numero culparum, aliis at-
que aliis diebus sibi quisque imperet. Ita quinque sunt
partes, ut jam demonstratum est, vespertini huius ju-
dicii:

1. Age Deo gratias.

2. Pete lumen a Deo.

3. EXPENDE QUID PECCARIS.

4. Peccatorum veniam precare.

5. Emendationem quam maximè seriam propone.

Sed quæro te, Gerarde, dic etiam tu aliquid, ut duo
simus: nolo mihi tradas omnes loquendi vices. GER. Si B
ita vis, Polychroni, loquar equidem, sed contra te: mul-
ta hic habeo obducere. Examen conscientiae multa sunt
quæ suadeant, neque id nego, sed aequè multa sunt quæ
impediant. Sit hoc genus sacri studii utilissimum, sit
omnino necessarium, quàm id autem multis sit factu
difficile, facilius conjectura est. POL. Age, Gerarde, ad-
versare quantum placet; oppositiorum plausio non
terrebit.

C A P V T VII.

Examinii conscientiae obijci solita diluuntur.

GERARDVS.

O Primè se dixisse affirmarem, si ad Examen con-
scientiae instituendum, tantum mihi semper otii
esset, quantum animi. POL. Itane verò, Gerarde, tam
occupati sumus? tam non vacat, parare se cælo? Et quis
nostrum aequè multis distractus est, atque fuerat rex Da-
vid? & tamen mediâ nocte surgebat, singulis noctibus
conscientiam excutiebat, septies de die preces funde-
bat. Sunt hodièque optimates, principes, reges, qui quo-
tidie vespere multum temporis hæc curæ impendunt.
Illis hoc tempus superest, & nobis desit? præ illis nos
in otio sumus, & vacamus? Et quod illud negotiorum
aut occupationum genus tam varium ac multiplex, ut
ante salutem animi curandum sit? Et quamvis tempus
deforet ad petendum cordis sui secretum vespere, pars
tamen studiis potius aliisve negotiis detrahenda esset,
quàm omittendum illud. Adeo vilis est nobis animi fa-
lus? ecquid ei minus demus? pretiosissima gemma est
Fama bona, at si hanc retinere non possim nisi velim
perdere conscientiam, dico liberè; abi Fama, abi abi;
mea mihi carior est conscientia. Et hæc illud Annai li-
benter exaudio: Nemo, inquit, mihi videtur plurius estimare
virtutem, nemo illi magis esse devotus, quàm qui boni viri
famam perdidit, ne conscientiam perderet. Verè magnum &
majus bonis omnibus est TRANQUILLITAS ANIMI.

Omnia
prætermittenda ut
examinii
conscientiae
incumbamus.

Senec ep. 81.
circa med.

Bern. c. 21.
de ins. dom.

Tranquilla conscientia est, inquit Bernardus, quæ omnibus
patitur, cunctis ad benevolentiam, & quibus potest ad be-
nevolentiam. Huic comparandæ, non ego partem horulæ
libens quotidie impendam? Abite litteræ, si non possum
esse doctus, nisi simul sim impius, Abite. Quid mihi
cum Grammaticorum libris, quando meæ conscientiae
librum inspicere oportet? illi de litteris, accentibus, syl-
labis, disputationibus altercantur, iste me vitis docet
obstiteret. Quid mihi syllabarum enarratio, verborum
diligentia, fabularum memoria, quid versuum lex ac
modificatio, si me ipsum ignorem? Quid mihi cum hi-
storiarum, poetarum, philosophorum libris, qui non
raro vana, ridicula, spinosa, incerta, falsa, obscena pro-

pinant. Procul ô Procul omnes hos codices, si propter
illos conscientia mea liber sit negligendus. Quid mihi
Medicorum, quid Jurisconsultorum aut Theologorum
volumina, si nequeam conscientia mea inextricabile
volumen quotidie inspicere: illa alia febrem pellere, aut
litem componere, aut religionem propagare me do-
cent, at verò hic conscientia codex docet me qui mei-
psum nosse possim, & melior fieri. Clarissimè de hoc
Bernardus: Vnicuique, ait, liber est sua conscientia, & ad
hunc librum discutiendum & emendandum omnes alii libri in-
veniuntur. Anima verò cum de corpore egreditur, nullum alium
librum præter librum conscientia secum poterit portare, atque
in illo cognoscet quid debeat ire, vel quid debeat recipere. Ex his
quæ scripta erunt in libris nostris, iudicabimur. Illos ergo
aliorum scriptorum libros rejicere non debeo, sed
hunc quem Deus scripsit in corde meo præferre. Ergo
cedant alii, cum ille mihi legendus & corrigendus est.

§. I.

GER. Legendum hunc librum non nego, sed legen-
dum in quiete, procul turbis & strepitu. At impedi-
ri multos & turbari sæpius, faciliè crediderim, & ego id
domi meæ satis experior. POL. Quæ demum hæc impe-
dimenta, quæ turbæ? Si conscientia sit locus, ut pluri-
mum aut fabulæ nos impediunt, aut somnus: nam ita
quidam cenare solent, ut mensam inter fabulas clau-
dant, ubi fabularum satis est, jamque somnus invitat,
& ocelli nictant ac clauduntur, tum verò rectissimè viâ
itur ad lectum. Hic raptim unòque tractu distibulatur
thorax, volat collare, excutuntur pedibus soleæ, fluunt
reliquæ vestes omnes, ita denique excussis abjectisque
lacinis, uno saltu lectus insiluit, operisque suum Cur-
tium mollis hic & plumæ hiatus. O festinationem ali-
bi malam, hic pessimam! quis ita ad scholam uti ad
mensam, ad templum uti ad lectum, ad laborem uti ad
soporem properat? an non prius figendi humi poplite,
cælo manus extendendæ, preces ad Deum fundendæ,
elapsæ diei acta omnia rependenda sunt? ita bestia som-
num ineunt, ut ubi notum cubile obtinent, primo in-
gressu terræ affundantur, membrisque projectis corpo-
re toto somnum admittant. Vincere has debet, qui ho-
mo esse vult, ne dicam Christianus, Catholicus, Reli-
giosus. Somnus licet urgeat ac invitet blandissimè, mo-
ram tamen in ferre & pati imperium potest, diurna li-
cet fatigatio lectum monstret, & quietem anhelet, illa
tamen ad horulæ partem dilata non succumbet.

§. II.

GERAR. At difficilis est lucta contra blandientem
somnum; fatigato protracta quies, crux est maxi-
ma. POL. Sed obsecro cogitemus, mi Gerarde, quoties-
cunque serus nobis obtingit vespere, ad stare tutelam
Angelum, adesse cæli Reginam, Christum ipsum in au-
rem dicere illud: Non potuisti unâ horâ vigilare mecum,
Tunc has voces audies, & in lectum ac somnum cor-
ruës? Angelum custodem contemnes, Domini matrem
repelles, Christum monentem negliges? Itane non pos-
sis vigilare, non dicam horâ unâ, sed parte horulæ vel
unicâ, cum tuo & in gratiam tui Angeli, tuæ Dominae,
tui Principis, imò in gratiam tuam, tuique animi? Quin
ergo in teipsum exandescens, his temet ipse verbis allo-
queris? Excute noctem dormitator; causa tibi dicenda
est; ad esum, iudicite sistite; præterita lucis facta, dicta,
cogitata tecum expende: differ paulisper somnum: li-
bellos profanos remove: fabellas inutiles abrumpe: cum
Deo colloquere, divina beneficia recolle, noxas tuas in-
spice, & ingemisce, emendationem promitte. Nisi te-
cum ipse sic egeris, verè dicere poteris cum Tito, imò
verius quàm Titus: AMICI DIEM HUNC PERDIDI.
Multum enim perdit, imò perdit omnia, qui nunquam
ad calculos sedet, cui ratio expensæ & accepti non con-
stat.